

ПОЕТИЧНИЙ ПЕРЕКЛАД ЯК ВИЯВ ЗІТКНЕННЯ СВІТОГЛЯДНИХ СИСТЕМ (НА МАТЕРІАЛІ КНИГИ ПСАЛМІВ)

Автор розвідки зосереджується на теоретичній експлікації особливостей поетичного перекладу сакральної поезії як форми міжнаціонального спілкування. Виокремлено характерні риси жанрів поетичного перекладу Книги Псалмів, які складають таку парадигму: переспів – наслідування – варіація. На основі порівняння біблійної поезії і творів українських авторів XIX – XXI ст. здійснено аналіз ступенів співвідношення традиційного та новаторського у псалмових переробках, простежено взаємопроникнення світоглядних систем оригінальних та перекладних текстів. Окреслено тенеzu біблійного жанру псалма, способи його рецепції, трансформації, деформації в українській літературі.

Ключові слова: поетичний переклад, переспів, наслідування, варіація, жанр, псалом.

Тексти старозавітної Книги Псалмів піддавалися численним обробкам письменниками, які по-різному співвідносили традицію та новаторство у своїх варіантах біблійної поезії. Проблема розмежування способів рецепції Книги Псалмів невід’ємно пов’язана з окресленням специфіки точності / адекватності та вільності / прийнятності відтворення першоджерела. Так, *переклад* та *версія* – крайні полюси парадигми, а всі інші способи долучення інтертексту знаходяться в її межах, враховуючи ступінь наближення до цих полярностей: переспів, наслідування, варіація та ін. Відмінності у мірі відповідності перекладів оригіналу зумовлені певними чинниками, серед яких – віддаленість у часі, зміна соціальних умов та потреб суспільства, еволюція перекладацьких принципів та індивідуальна психологічна установка-інтенція автора.

На думку Ірини Бетко, „рецепція Псалтиря в українській поетичній традиції висвітлює ряд літературно-художніх закономірностей. Так, співвідношення власне наслідувальних і питомо авторських чинників у псалтирних інноваціях визначає приналежність тої або тої з них до певного рецептивного типу” [1, с. 115]. Дослідниця вирізняє 5 таких типів. Попри незаперечну вагомість літературознавчої праці, поза увагою дослідниці все ж залишається розмежування понять ступенів обробки оригіналу, які часто вживаються синонімічно. Відтак, вбачаємо потребу в детальному теоретичному обґрунтуванні кожного з них.

До питання розмежування жанрів поетичного перекладу в українському літературознавстві зверталось не так вже й багато вчених. Так, праця Оксани Дзери [7; 8] присвячена виокремленню жанрів перекладу та співвідношенню кожного з них із відповідним методом перекладання. Учена виділяє такі генологічні утворення та методи їх

передачі в цільовій мові: власне переклад; переспів, якому відповідає метод транспонування (транспозиції); наслідування, яке ґрунтується на методі стилізації; парафраза, методом створення якої є одомашнення; вільна варіація, в основі якої є метод запозичення; версія, в якій „перекладач відтворює оригінал, однак мимоволі, внаслідок неповної інтерпретації, або свідомо, в результаті цілеспрямованого відображення інтерпретаторської позиції, вилучає його суттєві, а інколи й домінантні семантико-стилістичні компоненти” [8, с.163]. Робота дослідниці присвячена розкриттю особливостей відтворення текстів Дж. Байрона у перекладах, тому лише побіжно має стосунок до псалмової поезії. Отже, питання жанрів перекладу сакральних псалмів залишається відкритим та недослідженим і потребує додаткового наукового обґрунтування.

Переклад втілює духовний зміст певного явища однієї культури мовними засобами іншої, враховуючи при цьому часові, етнічні, психологічні фактори, а також умову відмінності лінгво-культурної картини світу у носіїв обох мов. Як зауважує Т. Гаврилів, „перекладання – це перевтілення: однієї мови в іншу, одних культурних кодів в інші, авторового світосприйняття у світ перекладача... Зрештою, це постійне перевтілення самого перекладача, від мови до мови, від письменника до письменника, від тексту до тексту” [5, с. 7]. Відтак, переклад – це завжди зіткнення, асиміляція, проникнення, часом протистояння культурних та світоглядних систем.

Поетичний переклад передбачає трансформацію тексту, його перепрочитання. Кожен перекладач у процесі своєї діяльності певним чином конструює інший текст, орієнтуючись на першоджерело, визначаючи „домінанту” його змісту. Він співвідносить форму першого тексту з уже існуючими творами того ж жанру в літературі мови-реципієнта, адже „без знання конкретних інформативних моделей неможливо створити текст цього жанру, вони ж є і критерієм цілісності та комунікативної правильності тексту для реципієнта” [9, с. 53]. Це твердження особливо актуальне щодо перекладів Книги Псалмів, адже, крім передачі іншою мовою Божого Слова, кожен перекладач має справу передусім із поетичним текстом, що функціонує за своїми законами та правилами, які необхідно враховувати: специфічність метафоричності та образності, концентрація змісту, ритм мови оригіналу, біблійний паралелізм, архітектоніка вірша.

За ствердженням Ю. Лотмана, „Поетичний текст підкоряється усім правилам цільової мови. Однак на нього накладаються нові, додаткові стосовно мови, обмеження: вимога дотримуватися певної метро-ритмічної норми, організованість на фонологічному, ритмовому, лексичному та ідейно-композиційному рівнях. Все це робить поетичний текст набагато більше „невільним”, ніж звичайна розмовна мова” [17, с. 35].

Біблійними мовами вважаються старосврейська, арамейська та грецький діалект койне, які підкоряються відмінним від слов'янських мов правилам. Змішання трьох культурних традицій породжує низку проблем у передачі текстів Святого Письма. Потребою літературного перекладу сакральної поезії є не лише ретрансляція буквального змісту

висловлювання, а й відтворення смислової еквівалентності повідомлення, тобто перекладати треба „не просто буквальну послідовність слів, а зв'язок смислів” [6, с. 121].

Як зауважує Сьюзенн Бесснет, „часто трапляється і таке, що прочитання поезії залежить від діалектичної взаємодії між композиційними елементами, що відображені на папері, та екстратекстуальним знанням, яким наповнена ця поезія” [25, с. 6]. Змішання трьох мовних та культурних парадигм, відмінних від європейського світобачення, породжує наступний пласт проблемності у перекладі – культурологічний. Як стверджує у передмові до свого перекладу Книги Псалмів о. І. Хоменко, „Конкретність псалмів наскрізь орієнтальна. Читавши або слухавши їх, треба постійно мати на оці, що цілий ряд моментів їхньої образної мови, моментів метафорики та фразеології, які вражають, ба на перший погляд відчужують, слід, тим часом, відносити просто на рахунок специфічного східного темпераменту” [23, с. 618]. Саме тому перекладачеві слід бути обізнаним не лише з правилами функціонування біблійних мовних систем, а й з суміжними науковими сферами (історія, археологія, історія літератури, географія, культурологія та інші). Книги Святого Письма писалися людьми Сходу в контексті орієнтальних традицій та відмінних від західних світогляду, стилю мислення, моральних переконань, ритуальної практики. Звичай і традиції східних культур значно відрізняються від європейських: „Інтерпретатор Біблії повинен ретельно вивчати їх і використовувати в процесі аналізу. Кожен такий епізод доцільно розглядати у культурологічному контексті для виявлення його буквального і фігурального значення. Історичний та культурологічний контексти мають аналізуватися в їх синхронному та діахронному виявах та бути основною екстратекстуальною складовою частиною аналізу змісту та поетики біблійних книг” [10, с. 321].

Без урахування особливостей східної культури видається незмістовним вірш із Золотого Псалма Давидового: „Полічив Ти тиняння моє, помісти ж мої сльози перед Собою, чи ж вони не записані в Книзі Твоїй” [Пс. 56: 9; пер. І. Огієнка]. Дослідники-орієнтологи вказують, що традиція збирати усі пролиті сльози у спеціальні посудини існує на Сході ще й сьогодні.

Сприйняття старозавітних образів європейськими реципієнтами утруднюється через відмінності у світоглядних системах, культурологічних вимірах. Так, світобачення єврейського народу біблійних часів – наскрізно теоцентричне, „скероване в небеса”, відтак і звеличення належить лише Богові, як Творцю і Центру Всесенної. Натомість, європейське (у тому числі й слов'янське) – закладене в антропоцентричних уявленнях про людину як про деміурга власного життя, керманіча своєї долі. Ця неузгодженість стає інколи причиною конфлікту в розумінні біблійної імагології. Наступним мотивом є відмінність власне у трактуванні образів. Наприклад, образ „рогу” має різну конотацію у староеврейському та слов'янському просторах. Для євреїв – це символ сили і влади. „Метафоричний смисл ґрунтується,

першочергово, на факті, що розміри і стан рогів тварини слугують показником його сили, стану і здоров'я" [21, с. 1000]. У старозавітні часи роги тварин використовувалися для зберігання та транспортування олії, а також як музичні інструменти. Зазвичай „ріг” у Біблії є проявом владності, як-от у Пс.91: 11:

І Ти рога мого підніс немов
в однорожця,

мене намастив ти оливою свіжою [пер. І. Огієнка].

У слов'янських народів образ „рогів” має протилежне значення. Фраза „підносити / наставляти роги”, „выставлять рога” (рос.) означає сердитися, бунтувати, войовничо налаштовуватися. Відтак, біблійне значення потребує уточнення, навіть тлумачення.

У перекладі І. Пулюя це ж місце Писання подано у такій редакції:

А мою силу ти піднесеш
як в однорожця; і свіжою

оливою намастиш мене. [19, с. 390 (Пс.92: 10)].

Отже, автор вдається до вилучення невідповідного для українців образу „рогу” як символу влади та сили, вдаючись до певної описовості та замінюючи його зрозумілим поясненням.

Отже, тексти Святого Письма – це специфічний матеріал дослідження різних галузей науки, серед яких особливої уваги заслуговує літературознавчий аналіз, здійснення якого передбачає поєднання досягнень, результатів дисциплін не лише філологічного кола.

Перекладаючи сакральні вірші, світські письменники орієнтувались і на першоджерело, і на вже існуючі переклади. Це стало причиною переосмислення не лише світоглядних, а й літературознавчих проблем. Поряд із біблійною традицією автори перекладів вносили національні елементи, долучали чужорідні для оригіналу вкраплення на усіх рівнях тексту. Відтак, чим суб'єктивнішим було переосмислення Святого Письма, тим слабшим ставав зв'язок між першотвором та трактуванням, що позначалося на парадигмі жанрових утворень. Саме це стало причиною виникнення таких форм рецепції Книги Псалмів, як *переспів*, *наслідування*, *варіація* та *версія*.

Нез'ясованість жанрово-стильової природи обробок Псалтиря взаємопов'язана з відсутністю загальних праць щодо вирішення специфіки рецепції біблійної поезії в українському дискурсі, співвідношення традиції та новаторства, а також недостатністю теоретичного обґрунтування відмінностей вищезгаданих форм інтертекстуальних зв'язків.

Термін „*переспів*” властивий виключно українському літературознавчому дискурсу і не зустрічається навіть у найближчих сусідів-слов'ян. Наприклад, у росіян еквівалентом можна вважати „переложение”. Цією дефініцією жанру послуговувалися письменники ХІХ століття, називаючи свої переосмислення псалмів саме „переложеннями”, беручи за основу російський термін. Серед українських науковців відсутня однастайність у поглядах на цей літературний феномен.

„Термін „*переспів*” досі застосовувався в перекладознавчих дослідженнях як чисто умовний гіперонім для всіх жанрів вільного

перекладу...; та перевираження одного з мотивів тексту-джерела” [8, с. 129]. Так, „Словник літературознавчих термінів” окреслює переспів як „написання вірша за мотивом твору іншого автора” [20, с. 274]. О. Чередниченко та А. Бех співвідносять цей термін із результатом вільного поводження перекладача з оригіналом (безпосередньо чи опосередковано), при якому зберігається змістова подібність, однак існують певні відхилення у розробці сюжету та використанні стилістичних засобів [24, с. 11]. Виокремлюючи такі жанри, як переробка, переспів і травестія, О. Білецький писав, що „з часів „котляревщини” (початок ХІХ століття) така манера передачі іноземних письменників міцно засіла в українському вжитку і, мабуть, лише в ХХ сторіччі з нею рішуче порвано” [2, с. 594].

Ю. Ковалів визначає переспів різновидом інтертексту з елементами наслідування стилістики, образної системи, композиції першоджерела. На думку вченого, цей жанр „притаманний фольклору, художній літературі, вважається проміжним стосовно перекладу й переробки. Може виникати на підставі онаціональнення іншомовного зразка, супроводжуючись заміною реалій та образної системи” [15, с. 202]. Однак твори, названі в одних джерелах переспівом, в інших отримують визначення вільного перекладу чи переробки-онаціональнення, а то й травестії. Така термінологічна неузгодженість закономірна, адже, як стверджує А. Волков, „на початку минулого [ХІХ] сторіччя вільний переклад та переробка-онаціональнення суб’єктивно майже не розрізнялись” [4, с. 15]. Отже, для розрізнення власне перекладу й переспіву слід диференціювати ступені „онаціональнення” та долучення питомо авторських елементів на ідейно-тематичному рівні.

Цілком погоджуємося з позицією, обраною Оксаною Дзера, що для переспіву характерний метод транспозиції, переведення оригінальних смислових одиниць у етномовні компоненти, які відображають цільову мовну картину світу та змінюють інтенціональне спрямування тексту на актуальне для цільового читача [7, с. 12]. У переспівах, як і в біблійних псалмах, багато особистого, інтимного. Вони віддзеркалюють особистість автора, його специфічний соціально-історичний світогляд, світочуття. Використовуючи Святе Письмо, помножуючи архаїчні образи, письменники виражали власну філософію буття.

Разом зі зміщенням змістових акцентів у жанрі поетичного переспіву псалмів відбувається заміна метрики та строфіки тексту першоджерела. „Літературознавчий словник-довідник” тлумачить переспів як „вірш, написаний за мотивами поетичного твору ін. автора, з елементами наслідування версифікаційних елементів, наближений до перекладу, але відмінний від нього за відсутністю еквіритмічності” [16, с. 531]. Так, поетичні переспіви Псалма 1, здійснені Т. Шевченком та М. Максимовичем, відтворюють зміст, смислову та художньо-образну структури оригіналу, однак не збігаються за ритмікою вірша, адже їх твори написані 14-складником, який базується на народнопісенному 14-складовому версі (з цезурою після 4-ої стопи у М. Максимовича). „На початку ХІХ ст. значно сильніше, ніж згодом, виявлявся зв’язок

індивідуальної художньої творчості з фольклорною системою народу її автора, заземленість літератури в усну народну традицію була очевидною” [11, с. 50].

Жанр поетичного переспіву псалмів різниться від дослівного перекладу, виявляючи власні специфічні риси. Насамперед поетичні переспіви письменників відрізняються за стилем від канонічних перекладів, здійснених із метою передачі Божого Слова українською мовою. Стильовою домінантою перших є долучення елементів народної силабіки та *українізація псалмів* церковною лексикою. Автори обробок вживають діалектизми, okazіоналізми, що слугує збагаченню художньої мови твору, свідчить про різноманітність виражальних засобів. Однак, незважаючи на відмінності, поетичний переспів все ж зберігає тісний зв'язок із сакральною поезією, передусім на тематичному та художньо-образному рівнях. Текстовий аналіз дає підстави вважати специфічними ознаками жанру поетичного переспіву псалмів збереження центральних домінант та лейтмотивів першотворів, що водночас поєднується зі зміщенням / перенесенням змістових акцентів, наближенням до рецепіюючої культури, порушенням еквіритмічності тексту. Всі зазначені ознаки стають теоретичною передумовою класифікації псалмових творів таких письменників, як Т. Шевченко, М. Максимович, П. Куліш, Ю. Федькович, Я. Щоголів, С. Руданський, Л. Костенко, М. Карпенко, Т. Яковенко, саме як поетичного переспіву сакральних псалмів.

Наступним жанром у генологічній парадигмі перекладу є *наслідування*. Словник літературознавчих термінів подає таке визначення досліджуваного феномена: „наслідування літературне – один з видів впливу літературного, коли автор свідомо прагне писати твори за улюбленими взірцями літератури. Наслідування відбиває лише загальну схожість із зразком, тоді як запозичення є включенням у свій твір окремих елементів взірця (якихось сюжетних ситуацій, виразів, зворотів тощо)” [20, с. 234 – 235].

„Літературознавча енциклопедія” трактує наслідування / імітацію (вважаємо доцільним синонімічне використання цих термінів) як „різновид рецепції, свідоме чи мимовільне використання автором зразків фольклору, художньої літератури для оформлення власних думок, трансформованих стилістики, манери, способу викладу матеріалу іншого письменника” [15, с. 101].

„Автор-реципієнт, – зазначає А. Волков, – переважно наголошує на близькості свого твору до наслідуваної моделі, зокрема засобами авторського підкреслення” [13, с. 358], до яких належить заголовок. В історії літератури неодноразовими є „зовнішні” наслідування, від заголовків аж до псевдонімів. Це ж явище можна простежити і в українській псалмовій традиції, коли окрім „Давидових псалмів” Т. Шевченка та Ліни Костенко, маємо „Псалми Русланові” М. Шашкевича, а пізніше „Псалми степу” Є. Маланюка, „Псалом залізу” П. Тичини, „Псалом голубиноного поля” (збірка) В. Барки, „Псалом братерству” А. Бондара, „Відворотній псалом” Емілії Турковської та інші.

До визначення домінантних рис жанру вдавалися зарубіжні дослідники. Так, Дж. Драйден окреслював наслідування як метод, який дозволяє перекладачеві досягати певної свободи не тільки у зміні слів та змісту, а й у тому, щоби залишити їх відповідно до власного бачення ситуації, беручи з оригіналу лише окремі загальні натяки [26, с. 17]. При цьому вчений наголошував, що, розширюючи зміст першоджерела, письменники зазвичай дотримуються збереження естетичної функції твору, однак, усі інші його функції можуть піддаватися трансформації.

Наслідування – це завжди видозміна оригіналу, заміна елементів ідейно-тематичного пласту та зміщення акцентів першоджерела. Наслідуючи Книгу Псалмів, українські поети долучали національні, історичні, культурологічні вкраплення до своїх творів, але ґрунтувалися на канонічних моделях сакральних текстів. Відтак, зв'язок із біблійною поезією не втрачає своєї актуальності. У цьому випадку першотвір виступає імпульсом для творення нової мистецької структури.

Як зазначає Ірина Бетко, „з суто творчих засад помилкою було недооцінити псалтирні переклади-наслідування, адже всякий переклад, особливо поетичний, є фактом літератури-рецепієнта, і в такій якості має залучатися до різних аспектів художнього аналізу. Адже як би перекладач не ховався за оригінал, свідомо прагнучи розчинити в ньому свою індивідуальність, новотвір завжди несе ознаки часу й місця свого виникнення, а також творчої особистості нового співтворця” [1, с. 115-116].

Типовим для українських псалмових наслідувань є висвітлення національної картини світу в старозавітних образах, спричинене одомашненням біблійної поезики в українській літературній полісистемі. Це зумовлене можливістю побудови типологічних рядів, як-от: Ізраїль – Україна; Єгипет, Вавилон – Росія, які знаходять своє висвітлення у творах українських письменників.

При поетичному перекладі у жанрі наслідування зазвичай не зберігається образна система першоджерела, натомість автор творить власну парадигму образів, не типову для біблійних текстів. Знаковим у цьому контексті є „Подражання XI псалму” Т. Шевченка. Як зауважує Магдалина Ласло-Куцюк, „Найбільш примітна риса цих оригінальних образних мотивів, введених Шевченком в текст псалма, полягає в тому, що вони чудово вписуються в загальну його біблійну стилістичну тканину, і тільки уважне зіставлення з оригіналом може нам вказати, що перекладено, а що домислено самим поетом” [12, с. 79]. Учена наголошує на причинності цього явища, яку вона вбачає у зважанні на пряме і переносне значення кожного з використаних письменником образів, а також у його інтуїтивному чутті й розумінні слів і фразеологізмів так, „як вони відчувалися мовцями на ранніх етапах розвитку мови” [12, с. 81].

При поетичному перекладанні у жанрі наслідування, крім порушення образної системи першоджерела, змінюється його акцентування, вводиться додатковий авторсько-психологічний контекст, який доволі увиразнюється. Наслідування передбачає нашарування, взаємопроникнення матриці світобачення автора оригіналу та автора-перекладача, що спричиняє зміщення початкового підкреслення,

основного мотиву та провідної теми твору, а відтак – тематично віддаляє новотвір від першоджерела. Так, І. Франко в поезії „Блаженний муж, що йде на суд неправих” поставив на передній план тему дієвості, по-своєму інтерпретуючи біблійний текст. У нього „праведник” змальований істинним борцем за правду, абсолютно відмінним, однак, від біблійного прототипу. Поет, звертаючись до псалмової поезії, змінює функцію першоджерела, його звучання. В оригіналі псалом категоризується як ламентальна пісня за зруйнованими мурами міста, в якій ліричний суб’єкт виражає почуття смутку та болю. І. Франко надає своєму варіантові дещо іншого спрямування. Його обробка – це докір, який звучить на адресу української інтелігенції. Крім І. Франка, до жанру наслідування вдавалися Т. Шевченко („Подражанія XI псалму”), Чайка Дністрова, Ліна Костенко, Б.-І. Антонич та інші.

Якщо у наслідуваннях та стилізаціях автор прагне до адекватного відтворення певної художньої манери, то у *варіаціях* зміст твору або розширюється ремінісценціями, або формується як семантичне протиставлення іншому текстові. Звертаючись до жанру варіації, „стилізатор свідомо залучає зміст зразка, поширює його за допомогою алюзій або протиставляє йому власний твір, по-іншому трактує відому тему” [14, с. 431]. Так, П. Куліш, піддаючи переосмисленню перший псалом, вдався саме до жанру варіації, що відобразилося навіть у заголовку: „Варіація першої Давидової псалми”. „У Кулішовому тексті забагато особистісного, він порівнює себе і з блаженними праведниками, і з злобними грішниками. Образ автора є тут центральним, його світобачення покладене в основу твору” [3, с. 119].

Для вільної варіації, за визначенням Оксани Дзери, характерне дзеркальне явище – запозичення одного-двох смислових макрокомпонентів тексту-джерела, які стають підґрунтям нової поетичної структури [7, с.13]. Так, у П. Гулака-Артемівського псалми також набирають бурлескно-травестійної домінантності. Поет прагне відійти від смислової версії Святого Письма, його інтенцією є виявлення та демонстрація можливостей і самодостатності української мови, що було дуже актуальним на той час.

Як зазначають О. Чередниченко та П. Бех, „варіація – це форма сприйняття твору, коли запозичуються певні образи оригіналу. Як результат маємо інший зміст і нове спрямування переробки” [24, с. 11]. Саме у такому генетичному окресленні постає перед науковцями твір „Ave regina” Лесі Українки, яка, звернувшись до псалма 136, запозичила біблійні образи та по-своєму трансформувала їх. Її „Єврейські мелодії” стали своєрідним продовженням псалмової традиції. Особливим у творі Лесі Українки постає потрактування образу-символу *арфи*, який часто зустрічається у старозавітному тексті. Поетеса згадує також знаряддя фізичної праці (плуг, сокиру, лопату), однак протиставляє їх музичному інструменту. У такий спосіб Леся Українка стверджує, що, на відміну від звичайних людей, які завжди стають підвладними поневолювачам, поет, митець не може служити гнобителям, бо є духовним наставником та поводитирем народу. Модифікувавши образ із Книги Псалмів, поетеса

висловлювала власну позицію щодо становища української інтелігенції в умовах соціально-національного гніту царської Росії.

Псалмові поезії П. Гулака-Артемовського, П. Куліша („Варіація першої Давидової псалми”), Лесі Українки, П. Карманського, Є. Маланюка, Д. Павличка, А. Бондара, Емілії Бурковської, з огляду на їх віддалений зв'язок із біблійним першоджерелом, підкреслення власне авторського компонента й актуалізацію лише окремих смислових елементів тексту, співвідносимо з таким жанровим різновидом перекладу, як варіація.

Отже, впродовж процесу рецепції літературного псалма в українській літературі жанр пройшов кілька етапів розвитку, трансформації та модифікації, які експлікувалися у парадигмі генологічних різновидів перекладу. Чим більше питома авторського було долучено до першотекстів, тим віддаленішим ставав зв'язок сакральної псалмової поезії із новотворами. Аналіз перекладних творів письменників ХІХ – ХХІ ст. дає підстави стверджувати домінуюче становище жанру поетичного переспіву псалма в українському літературному просторі зазначеного періоду, що пояснюється стійким зв'язком нашої літератури з біблійною християнською традицією.

1. *Бетко І.* Біблійні сюжети і мотиви в українській поезії ХІХ – початку ХХ століття (монографічне дослідження) / Wyzsza Szkola Pedagogiczna im. Tadeusza Kotarbinskiego; НАН України; Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка. – Zielona Gora; Kijow, 1999. – 160 с.
2. *Білецький О.* Переводная литература на Украине // Зібрання праць: В 5 т. – К.: Наук. думка, 1966. – Т.5: Зарубіжні літератури. – С. 591-607.
3. *Бовсунівська Т.* Традиція „переложень” псалмів Давидових в українській літературі ХІХ століття // Біблія і культура: Збірник наукових статей. Вип. 3. – Чернівці: Рута, 2001. – С. 117-120.
4. *Волков А.* Переробка як особливий вид міжлітературної взаємодії // Радянське літературознавство. – 1984. – № 6. – С. 13-24.
5. *Гаврилів Т.* Текст між культурами. Перекладознавчі студії. – К.: Критика, 2005. – 200 с.
6. *Головащенко С.* Біблієзнавство. Вступний курс: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2001. – 496 с.
7. *Дзера О.* Індивідуально-авторське трактування біблійних мотивів як перекладознавча проблема: Автореф дис... канд-та філол. наук: 10.02.16 / Київський нац. ун-т. – Київ, 1999. – 21 с.
8. *Дзера О. В.* Індивідуально-авторське трактування біблійних мотивів як перекладознавча проблема (на матеріалі українських перекладів творів Дж. Г. Байрона): Дис... канд. філол. наук: 10.02.16 / Львівський держ. ун-т ім. Івана Франка. – Львів, 1998. – 202 с.
9. *Кожевникова К.* Об аспектах связности в тексте как целом // Синтаксис текста. – М.: Наука, 1979. – С. 56-63.
10. *Лановик З.* Hermeneutica Sacra. – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2006. – 587 с.
11. *Лановик М.* Теорія відносності художнього перекладу: літературознавчі проєкції. – Тернопіль: редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2006. – 470 с.

12. *Ласло-Куцюк М.* Велика традиція. – Бухарест: Критеріон, 1979. – 287 с.
13. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / За ред. А. Волкова. – Чернівці: Золоті литаври, 2001. – 636 с.
14. Літературознавча енциклопедія: У 2 т. / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – К.: ВЦ „Академія”, 2007. – Т.1. – 608 с.
15. Літературознавча енциклопедія: У 2 т. / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – К.: ВЦ „Академія”, 2007. – Т.2. – 624 с.
16. Літературознавчий словник-довідник / Редкол.: Р.Т. Гром’як, Ю.І. Ковалів, В.І. Теремко. – К.: ВЦ „Академія”, 2006. – 752 с.
17. *Лотман Ю.* Аналіз поетического текста. Структура стиха: Посібник для студентів. – Л.: Просвещение, 1972. – 271 с.
18. *Огієнко І.* Біблія або Книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту. – К.: Українське Біблійне Товариство, 2004. – 1375 с.
19. *Пулюй І.* Псалми // Новий завіт. Псалми. Притчі Соломона. Симфонія. – Четверте видання Української Біблії перекладу П.О.Куліша під редакцією Єпископа Василя Босчка. – Л.: Братство-місія милосердя „Добрий самарянин”, 1998. – 600 с.
20. Словник літературознавчих термінів / Упоряд. В. М. Лесин, О. С. Полунець. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Рад. школа, 1971. – 486 с.
21. Словарь библейских образов / Под ред. Л. Райкена, Дж. Уилхойта, Т. Лонгмана III. – Санкт-Петербург, 2005. – 1423 с.
22. *Франко І.* На ріці вавілонській і я там сидів // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – К.: Наук. думка, 1980. – Т. 3. – С. 157-159.
23. *Хоменко І.* Святе Письмо Старого та Нового Завіту. Повний переклад, здійснений за оригінальними єврейськими, араміїськими та грецькими текстами. – Л.: Свічадо, 2001. – 1480 с.
24. *Чередниченко А. И., Бех П. А.* Лингвистические проблемы воссоздания образа в поэтическом переводе: Тексты лекций. – К.: Изд-во Киев. ун-та, 1980. – 66 с.
25. *Bassnet S.* Transplanting the Seed: Poetry and Translation // Constructing Cultures: Essays on Literary Translation. – Toronto: Multilingual Matters, 1998. – P. 57-76.
26. *Dryden J.* On translation // An anthology of essays from Dryden to Derrida / Ed. by R. Schulte and J. Biguenet. – Chicago & London: Chicago Univ. press, 1992. – 254 p.

Summary

The author of the article is concerned about the theoretical explication of the peculiarities of the sacred poetry poetical translation as a form of international communication. The main characteristic features of the poetical translation genres of the Book of Psalms are distinguished; they compose the following paradigm: psalm transmutation / transformation – imitation – variation. On the basis of the comparison of the biblical poetry and the texts of the Ukrainian authors of the XIX – XXI centuries the analysis of the levels of the correlation between traditional and innovative in psalm transformation is conducted, the diffusion of the world-outlook systems of the original and translated texts is outlined. The genesis of the biblical psalm genre, its reception, transformation and deformation in Ukrainian literature are defined.

Key words: poetical translation, poetical transmutation / transformation, imitation, variation, genre, psalm.

Стаття надійшла до редколегії 14.11.2008